

Praha 12.3.2003

12

Výběrové šetření o zdravotním stavu české populace (HIS CR 2002) – Duševní zdraví (XIII. díl)

Po řadě aktuálních informací věnovaných základním ukazatelům celkového zdravotního stavu respondentů se nyní budeme věnovat otázce psychického zdraví. Psychické zdraví je důležité pro harmonický rozvoj jedince a ovlivňuje jeho celkový zdravotní stav. Zároveň je však podmíněno řadou faktorů, mezi něž patří nejen fyzické zdraví jedince, ale i jeho socioekonomické postavení, jeho aktivity a životní styl.

V našem šetření byla sledována nejprve emoční pohoda respondentů, a to na základě bloku 5ti otázek, které zjišťovaly, jak často se během posledních 2 týdnů respondent:

- cítil veselý a v dobré náladě
- cítil klidný a v pohodě
- cítil aktivní a plný energie
- cítil po probuzení čerstvý a odpočatý
- byly jeho dny života naplněny věcmi, které ho zajímají

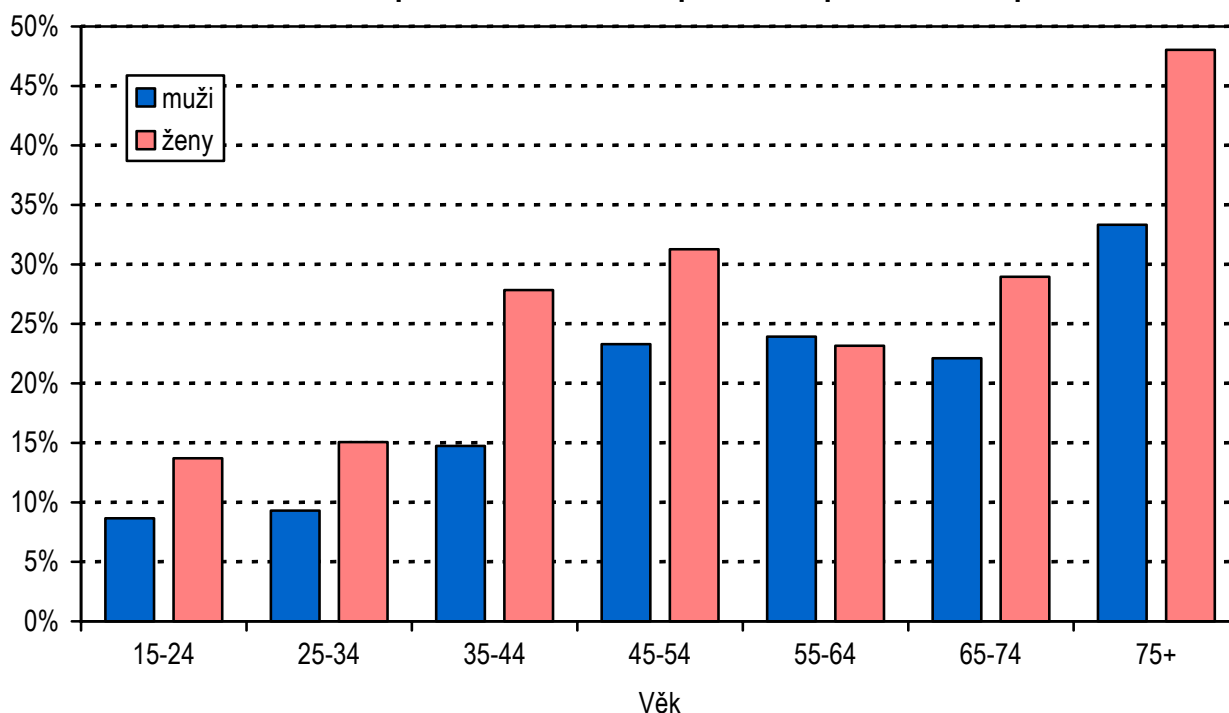
Respondent měl možnost na tyto otázky odpovědět jednou z následujících nabízených možností: stále, většinou, spíše často, méně často, málokdy, nikdy. Do dalšího zpracování byly zahrnuty pouze odpovědi těch respondentů, kteří odpověděli na všechny položené otázky. Takto byla vyřazena 4 % respondentů.

Otázky byly dále zpracovány na základě podkladu WHO (Five) Well Being Index (1998 version) a bylo získáno celkové skóre každého respondenta a jeho podíl na maximálním možném skóre. Odpovědi na jednotlivé otázky byly obodovány hodnotami 0 - 5 bodů (odpovědi stále bylo přiřazeno 5 bodů, odpovědi nikdy 0 bodů). Celkové skóre pro každého respondenta pak představovalo sumu bodů získaných celkem u všech 5ti otázek. Nejvíce mohl respondent dosáhnout 25 bodů, a to pokud pociťoval výše uvedené emoční stavy po celé 2 týdny, naopak nejméně mohl získat 0 bodů, a to pokud je nepociťoval za uvedené období nikdy. Pokud měl respondent méně než 1/2 bodů, pak byl zařazen mezi osoby s emoční poruchou.

Emoční porucha byla zaznamenána u 17 % mužů a 25 % žen. Ve srovnání s rokem předchozího šetření byl tento podíl v roce 2002 nižší u obou pohlaví, významně nižší byla prevalence emočních poruch především ve věkové skupině 15 – 34 let. Ženy vykazovaly, shodně jako v šetření předchozím, vyšší prevalenci emočních poruch než muži, a to téměř ve všech věkových kategoriích. Největší rozdíl mezi muži a ženami byl zaznamenán ve věku 35 - 44 let. Jak je patrné z níže uvedeného grafu, s rostoucím věkem se podíl osob s emoční poruchou zvyšuje, ve věkových skupinách 45 - 65 let je patrná u obou pohlaví stagnace či mírný pokles podílu osob s duševní poruchou. U osob starších 75 let je podíl respondentů s emoční poruchou nejvyšší, ve srovnání s osobami do 25 let vykazovaly

osoby starší 75 let přítomnost emoční poruchy více než 6x častěji. To je dáno i skutečností, že nejstarší osoby jsou často ovdovělé, jejich zdravotní stav je horší a jsou častěji sociálně izolované než osoby v nižších věkových kategoriích.

Procento respondentů s emoční poruchou podle věku a pohlaví

Nejčastěji měli respondenti problém cítit se po probuzení čerství a odpočatí, naopak nejméně často měli problém s tím, aby jejich dny života byly naplněny věcmi, které je zajímají.

Ze srovnání prevalence emočních poruch mezi jednotlivými socioekonomickými skupinami respondentů je patrné, že prevalence emočních poruch je na socioekonomických faktorech závislá. Následující zjištění jsou uváděna po odstranění vlivu věkové struktury.

Z hlediska velikostní skupiny obce byl zaznamenán statisticky významný rozdíl mezi respondenty žijícími ve městě (více než 5 000 obyvatel) a na venkově (do 5 000 obyvatel). Osoby žijící ve městech vykazovaly emoční poruchu téměř 1,5x častěji než respondenti z venkovských sídel. Také z hlediska průměrného měsíčního příjmu domácnosti na 1 osobu byly zaznamenány výrazné rozdíly. Zatímco prevalence emočních poruch byla nejnižší mezi osobami s průměrným měsíčním příjmem vyšším než 9 000 Kč, osoby s příjmem do 5 000 Kč vykazovaly emoční poruchu více než 2x častěji. Z hlediska rodinného stavu byl nejnižší výskyt emočních poruch zaznamenán u osob žijících v manželství či v nesezdaném soužití, u osob rozvedených a ovdovělých byly tyto poruchy zaznamenány téměř 2x častěji. Méně často se pozitivní pocity a nálady objevovaly také u osob se základním vzděláním. Tyto osoby vykazovaly emoční poruchu až 2x častěji než osoby s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Rovněž z hlediska ekonomické aktivity byly zaznamenány statisticky významné rozdíly, zejména mezi muži. Nezaměstnaní muži vykazovali častěji emoční poruchu než muži zaměstnaní.

Kromě otázek na emoční pohodu byly v našem šetření nově zahrnuty otázky týkající se emoční role a poznávacích schopností.

Emoční role byla zjišťována otázkou, zda měl respondent kvůli emočním potížím (pocity deprese či úzkosti) nějaké problémy ve své práci nebo při pravidelných denních činnostech (nepečlivost, nesoustředěnost, snížená výkonnost). Více než 10 % mužů a 17 % žen odpovědělo, že měli během posledních 2 týdnů nějaké problémy uvedeného charakteru. Ženy vykazovaly tyto problémy 2x častěji než muži, závislost na věku byla prokázána pouze u žen. Ženy starší 60 let odpověděly téměř 3x častěji, že měly nějaké problémy než ženy do 30 let. Ze všech osob, u kterých byla zaznamenána emoční porucha, 65 % mužů a 55 % žen nemělo kvůli těmto potížím žádné problémy ve své práci či při pravidelných denních činnostech.

Na otázku: „Jak velké obtíže Vám obvykle činí pamatování a učení?“ měli respondenti možnost odpovědět jednou z nabídnutých možností: žádné, mírné, střední, silné, extrémní. Jak je patrné z dále uvedené tabulky, potíže s pamatováním a učením mělo 60 % respondentů, z nichž více než 1/2 uvedla, že tyto potíže byly pouze mírné. Naopak více než 7 % z nich vnímalo tyto potíže jako extrémní nebo silné. Také zde se s rostoucím věkem zvyšoval podíl osob, kterým pamatování a učení činilo nějaké problémy. Osoby starší 60 let měly potíže téměř 4x častěji než osoby mladší 30 let, u žen byl tento rozdíl výraznější než u mužů.

Shodné možnosti odpovědi, jako v položce předchozí, byly respondentům nabídnuty u otázky: „Jak velké obtíže Vám obvykle činí přemýšlení a řešení každodenních problémů?“. U respondentů, kteří s přemýšlením a řešením každodenních problémů potíže měli, se jednalo v 60 % případů jen o potíže mírné, pouze u 5,5 % byly silné či extrémní. S rostoucím věkem se opět potíže s přemýšlením a řešením každodenních problémů vyskytovaly stále častěji.

Respondenti podle potíží s poznávacími schopnostmi

Potíže s:	Respondenti podle závažnosti potíží (v %)				
	muži				
	žádné	mírné	střední	silné	extrémní
pamatováním a učením	41,9	31,4	23,2	3,0	0,5
přemýšlením, řešením každodenních problémů	59,7	24,4	14,0	1,5	0,3
	ženy				
pamatováním a učením	37,4	33,2	24,1	4,4	0,8
přemýšlením, řešením každodenních problémů	54,5	28,6	13,9	2,6	0,5

Výskyt emočních poruch mezi respondenty také souvisí s reálným i pocíťovaným zdravotním stavem respondenta. Se zhoršujícím se subjektivním zdravím se prevalence emočních poruch zvyšuje, je jasné, že respondent, který hodnotí své zdraví jako špatné, také častěji zažívá negativní pocity, necítí se aktivní a plný energie a chybí mu dobrá nálada. Osoby se špatným subjektivním zdravím vykazovaly přítomnost emoční poruchy více než 10x častěji než osoby s dobrým subjektivním zdravím. Mezi osobami s dobrým subjektivním zdravím bylo 16 % osob s emoční poruchou, u těchto osob lze předpokládat, že se jedná o skutečné psychické problémy, které nesouvisejí s fyzickým zdravotním stavem respondenta. S rostoucím počtem chronických i krátkodobých onemocnění se prevalence emočních poruch zvyšuje. Ze všech osob, které uvedly, že v posledních 12ti měsících trpěly chronickou úzkostí a/nebo depresí, 74 % mužů a žen vykazovalo emoční poruchu i podle otázek týkajících se emoční pohody. Z osob, které trpěly v posledních

2 týdnech častými pocity smutku či depresemi a častými pocity úzkostí nebo obav, představoval podíl osob s emoční poruchou 57 %.

Z prezentovaných výsledků je patrné, že muži uvádějí lepší emoční pohodu než ženy. Obecně lze říci, že s rostoucím věkem se emoční poruchy vyskytují u respondentů častěji. Nejčastěji negativní pocity a nálady vykazují osoby s nižším vzděláním a příjmem, nezaměstnané, žijící osaměle ve větších sídlech. Emoční potíže způsobují problémy v práci nebo při obvyklých denních činnostech 14 % respondentů. Pamatování a učení činilo závažnější potíže téměř 30 % respondentů, přemýšlení a řešení každodenních problémů představovalo závažnou potíž pro 16 % mužů a žen. Lze také konstatovat, že emoční pohoda jedince úzce souvisí s jeho fyzickým zdravotním stavem a s tím, jak se celkově zdravotně cítí.

Vypracovala: Bc. Šárka Daňková